

Ikea) zowat het enige Europese land waar extreemrechts (de partij heet hier *Sverigedemokraterna*: de Zweedse democraten) niet in het parlement vertegenwoordigd raakt. Daar staat tegenover dat het land gedurende in totaal zestig van de laatste zeventig jaar opgebouwd is door sociaal-democratische (minderheids-)regeringen, door één partij dus. En dat heeft wel degelijk zijn sporen nagelaten: het gevierde *folkhemmet* (het Zweedse volkshuis), dat iedereen in hoge mate sociaal beschermt, en waar gendergelijkheid hét topic is dat het hele maatschappelijke debat dooradert. Er bestaat dus zeker zoets als een Zweedse cultuur, en ze wordt naar buitenuit en vooral in de EU verdedigd als democratisch, links-progressief en in hoge mate sociaal betrokken. De weerspiegeling daarvan in het theater toont zich nog het mooist in de opening van de Theaterbiënnale op de stoep van het Slot van Örebro. Op het eerste niveau doet dit officiële moment erg on-Zweeds aan, want door en door ironisch. Uit een old-timer verschijnt de lokale bekendheid Markurell uit Wadköping, het fictieve hoofdpersonage uit Hjalmar Söderbergs gelijknamige roman uit 1919. Van onder zijn hoge hoed verkettert deze verklede acteur het hele theatersysteem op zijn Vlaams Belangs: dat het theater enkel subsidies verspilt met onnuttig gelul voor steeds dezelfde cultuurfats. Met zoveel stilistische bravoure spettert het uit de boxen dat je bijna geneigd bent om hem gelijk te geven. Maar plots stokt Markurells fantastische tirade. Hij twijfelt: is het theater in essentie niet 'het verlengde van de democratie'? Zo valt zijn speech dan toch erg Zweeds uit en wordt de toekijkende goegemeente weer volop bevestigd in zijn theatervisie. Waar het theater bij ons iets wil zijn dat schuurt, bevraagt en onderuithaalt, definieert het zich in Zweden volgens een construerende taak. Het theater *dient* de democratie zoals die gedurende zestig jaar is uitgetekend in de geest van Olof Palme.

Het resultaat op de scène draagt daar steevast de stempel van en maakt voor mij meteen ook de grote verdienste van het Zweedse theater uit. Het biedt een waaier aan theatrale benaderingen van de sociaal-politieke werkelijkheid buiten de theatersalons. Zo bekende Angereds Teater zich voor *The mental states of Gothenburg* tot de internationaal toenemende interesse voor 'verbatim theatre': letterlijk overgenomen antwoorden van Gotenburgse jongeren op vragen rond liefde en toekomstdromen, door Mattias Andersson bewerkt tot een genereuze, docuvoorstelling waarbij de acteurs tussen het publiek plaatsnemen in een groot vierkant rond de scène. De opstelling is anti-autoritair op zich; groepsgesprekken waaraan iedereen onder dezelfde voorwaarden mag deelnemen, zijn altijd al het

Zweedse format voor het maatschappelijke debat geweest. Ook producties als *Var är alla?* en vooral *När du gud igen* lijken bijna specifiek geschreven om het schoolse nagesprek over hun heikele onderwerpen makkelijker los te maken. Van verkrachting toont Riksteatern de verschillende perspectieven zonder ze al op voorhand te veroordelen, terwijl de schijnbaar toevallige dialoog over spiritualiteit en geloof tussen het grootste krapuul en de mooiste seut van de school in *Nu är du Gud igen* een context moet creëren waaraan leerlingen spontaan hun eigen mening over deze gevoelige thema's kunnen toevoegen.

Inhoudelijk toont het Zweedse theater zich dan toch een beetje brechtiaans: these en antithese 'clashen' tot een synthese die het publiek in principe zelf moet trekken, mocht het daarvoor niet al in een duidelijke richting gestuurd worden onder de voorstelling zelf. Soms ligt de moraal van het verhaal er in deze geselecteerde 'actuele, maatschappijkritische dramatiek' zo dik op dat ze op het randje van humanitair wordt. Afwijkende boodschappen van het goede en het ware, zoals je ze van een 'verlengde van de democratie' zou verwachten, heb ik in elk geval niet gehoord op de Biënnale. Laat staan 'brutale' zienswijzen. Als een eenstemmig koor verdedigen deze Zweedse schrijvers en regisseurs mee de open en gelijkwaardige samenleving waar ook het hele dagelijkse leven van ademt. De long voor deze culturele overtuiging laat zich moeilijk benoemen maar is toch het eerste wat me, vijf jaar na mijn tweejarig studieverblijf in Stockholm en Göteborg, weer opvalt. Het is een soort naïef, bijna halfzacht geloof in een betere wereld. Een geloof dat ongeschonden is gebleven dankzij de Zweedse neutraliteit in zowel de Eerste als de Tweede Wereldoorlog.

Arabische blackfaces

Draai je de verhoudingen echter om, en probeer je de cultuur van een land te lezen vanuit zijn theater, dan bieden de beste Zweedse producties sinds 2005 een boeiende keerzijde. Zo'n tegenbeeld biedt bijvoorbeeld Dennis Magnusson in *Drömmar om att dö*. De premier die in zijn stuk wordt verbeeld heeft nooit bestaan (ook al heeft hij trekjes van Göran Persson), maar suggereert van alles over hoe het algemene machtsspel iemand van zijn idealen kan beroven. Macht wordt een strijd op zich, op de dunne grens tussen privé en publiek. De nationale burgervader (vertolkt door Tom Ahlsell) wil alleen nog maar zelfmoord plegen, maar wordt daarin de weg versperd door zijn dode voorgangers Olof Palme en Tage Erlander, die hem in zijn dromen bezoeken. Verder weerhouden